

ST **IL** ETTEN

NR 4/02 ÅRGÅNG 17.

ORGAN FÖR INDEPENDENT LIVING-RÖRELSEN I SVERIGE.

Independent Living i Sverige. För mänskliga fri- och rättigheter. Mot diskriminering och särlösningar!

Ett

TUNGT

nummer

Behöver du personlig assistans?

STIL är en ideell förening för dig som behöver Personlig Assistans. Föreningen har som mål att anpassa assistansen efter dina behov. Vår lösning ut så här:

- Du väljer själv dina assistenter och blir deras Arbetsledare.
- Grund- och fortbildning i Arbetsledarrollen
- Chans till regelbundet utbyte av erfarenheter med andra i liknande situation.
- Full kontroll över dina assistansmedel.
- Avgiften för central administration är låg.
- Du kan vara med och välja styrelse och påverka hela verksamheten.

Vill du bli Personlig Assistent?

När vi anpassar assistansen efter Arbetsledarens behov så lägger vi också grunden för ett bra arbete som Personlig Assistent:

- I STIL kan assistans utföras på rätt sätt och vid rätt tidpunkt.
- Personlig Assistent liknar många andra serviceyrken som tar tid och lust att lära sig väl. Under tiden växer yrkesstoltheten.
- Vi har både enskild- och grupputbildning i yrket.
- STIL är en stor arbetsgivare med stabil ekonomi.
- Det finns tydliga riktlinjer för arbetet i kollektivavtalet mellan KFO/Kommunal.

STIL

Välkommen!

ARENAVÄGEN 63 | 121 77 JOHANNESHÖV | TEL 08 506 221 50 | FAX 08 506 221 70 | TEXT TEL 08 506 221 75
LINKÖPINGSVÄGEN 7 | 857 31 SUNDSVALL | TEL 060 53 83 12 | FAX 066 45 81 | www.stil.se

Independent Living i Sverige

Independent Living i Sverige arbetar handikappolitiskt för ett tillägg i grundlagen som förbjuder diskriminering av människor med funktionshinder. IL i Sverige arbetar också för en undergripande lagstiftning med verk samma sanktioner på områden som t.ex. tillgänglighet till offentliga miljöer och en kollektivtrafik för alla.

IL i Sverige är en del av det globala Independent Living-nätverket – den internationella medborgarrättsrörelsen för människor med funktionshinder.

Medlemskap med rösträtt i något av IL-kooperativen förutsätter eget behov av personlig assistans.

Stödmedlemskap diskuteras med respektive kooperativ.

Prenumeration

200 kr/år.

Postgirokonto 73 66 70-1

STILETTEN är organ för **Independent Living** i Sverige och kooperativen STIL, Stockholmskooperativet för Independent Living, GIL, Göteborgs Independent Living, HIL, Helsingborgs Independent Living, **STILETTEN** kommer ut fyra gånger om året.

Redaktör och grafisk form: Roland Ewers

Annons och produktion:

Svensk Informationspartner AB

Tryck: WM-Tryck Alingsås 2002

Ansvarig utgivare: Helena Karnström

Postadress STIL:

Arenavägen 63, 121 77 Johanneshov.

Tel 08-506 221 50, Fax 08-506 221 70,

IT: www.stil.se

eller e-post: johan.sjogren@stil.se

Mätt på retoriken efter "programförklaringen" på sidan 5, stämmer jag in i den aktuella refrängen:

Ja de e våren, ja de e våren ...

Redaktören*

Angående prenumerationer och adressändringar

Adressen för adressändringar, uppsägningar av prenumerationer, beställning av prenumerationer m.m. är:
STIL, Arenavägen 63, 121 77 Johanneshov.

Vi har satt detta tecken vid medverkande som har erfarenhet av eget funktionshinder. Därmed vill vi klargöra att vi betraktar det som en merit i arbetet med att skapa opinion och politik för medborgerliga rättigheter och mot diskriminering av människor med funktionshinder.

INNEHÅLL

Allmän information, *sid 3*

Ledare, Varför väljer vi att slåss inbördes?, *sid 4*

Ett tungt nummer, *sid 5*

Att tala i egen sak, *sid 6*

Oklara roller i assistanssituationen, *sid 8*

Kroatien 2003 *sid 10*

Vita husets telefonväxel lyste upp som en julgran, *sid 12*

Är det inte mitt liv kanske? *sid 14*

Dödsänglarnas hemligheter avslöjas, *sid 16*

Krönika: Egenmäktig handikappanpassning blev dom i tingsrät-

ten, *sid 17*

Cowboydebatt, *sid 18*

Grekisk vardag och funktionshinder, *sid 24*

Ur ikapps debatt om handikappåret 2003 *sid 26*

Korsord, *sid 27*

Varför väljer vi att slåss inbördes

Varför är vi i handikappprörelsen så himla fega att vi inte ens har kunnat se till att vi har maktpositionen i våra egna organisationer? Inom organisationerna bygger vi in vår egen diskriminering, i stället för att låta policyfrågor bli ett verktyg – en väg i vår egen frigörelseprocess.

Vad är då exempel på vår egen diskriminering? En god grund är behandlingsvärlden. Den består av det stora kollektiv av hjälpmedelscentraler, sjukgymnaster, ortopedier, arbetsterapeuter, logopeder, läkare, kuratorer och vårdpersonal som har haft det medicinska och sociala företrädet att definiera vem, vad och hur gränserna för mitt jag ser ut, alltifrån min barndom. Vanligtvis är det de egna föräldrarna som har makt, på gott och ont, i barnets värld. I "vår värld" är ofta även föräldrarna maktlösa inför expert- och vårdkollektivet. De hjärntvättas till att tycka att det enda som har värde i livet är ett par friska, starka ben. Sedan får priset för barnet vara vad som helst. Träning som tortyr.

BARNETS BEROENDE OCH BEHOV AV TROTS

För det lilla barnet med funktionshinder blir det normala trotset mot föräldrarna ångestskapande. Barnet har p.g.a sitt funktionshinder "inte råd" att demonstrera sitt oberoende. Vad händer om mamma blir jättearg och barnet behöver fysisk hjälp? Den inre konflikten är olöslig för varje barn, i synnerhet det barn som inte har förmågan att skrika, springa och slå. Barnet måste undertrycka sin naturliga reaktion och anpassa sig till yttervärlden – vara snäll och visa tacksamhet för att få sina fysiska behov tillgodosedda.

Denna process fortsätter vi som vuxna funktionshindrade att upprätthålla i våra egna organisationer. I relation till assistenter, arbetskamrater, vårdkollektivet – ja, till samhället i stort. Det blir som att leva med alkoholism som mönster; vi utvecklar ett socialt arv.

Föraktet är mycket svårare och smärtsammare att ta tag i. Då är det lättare att slå mot dem som går emot etablissemangen, som vågar ifrågasätta maktstrukturen inom våra egna led.

VI VÄLJER ATT SLÅSS INBÖRDES.

Den springande punkten är inte att vi ska ägna oss åt primalterapi. Vi kan aldrig lösa eller helt förändra det som tillhör livets villkor. Som enskilda individer kan vi däremot öka tillgängligheten till vår inre verklighet. När vi känner missnöje och frustration med våra assistenter eller andra personer som vi är beroende av; hur väljer vi att hantera detta?

Det enda naturliga är att få ha tillgång även till dessa känslor utan att omedelbart återföras till utsattheten som grundvillkor.

HELENA KARNSTRÖM*

Bil Anpassning

*Vi anpassar ALLA sorters bilar
efter kundens behov*

Boka in ett besök hos oss!
Vi utför kostnadsfria utprovningar

www.permobil.se

Permobil Autotech AB

Timrå 060-59 59 00 • Stockholm 08-747 78 40 • Jönköping 036-37 17 99 • Borås 033-13 16 34

STILETTEN är inte till för förströelse. Den propagerar inte för någon särskild livsstil eller livsåskådning. Den stryker inte medhårs eller värnar om det välkända och trygga. Den väjer inte för obekväma sanningar. STILETTEN är emot särlösningar, kategoriseringar och identifikation genom diagnoser.

Vår utgångspunkt är principer baserade på internationella konventioner om lika rättigheter. För alla kategorier av medborgare. Vi vill ha makt över våra liv! Helt i linje med Independent Living-rörelsens krav och idéer.

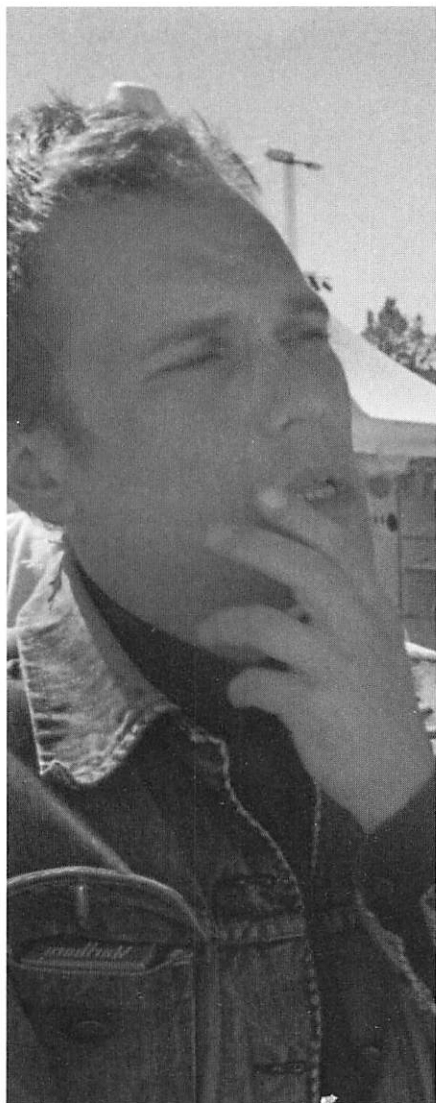
Vi vänder oss till dig som vet att alla inte har samma rättigheter, och till dig som inte vet, men borde känna till.

STILETTEN:s uppgift skulle kunna vara att visa på människor som lyckats övervinna svårigheter. Skapa positiva attityder och framtidsvyer, men vi vet att du, och många andra av våra läsare, möter motstånd redan när du kliver ur sängen. Ett motstånd som pågår hela dagen ända tills du går och lägger dig. Ett motstånd som inte beror på ditt humör eller din läggning. Vi vet att du i många fall har lärt dig sedan barnsben att du inte duger. Du har lärt dig att foga dig, lyda och vara duktig. Att inte ställa krav och protestera. Att vara glad över att över huvud taget finnas till.

Men vi vet att motståndet är strukturellt. Att diskriminering, särbehandling och rädsla för det annorlunda är djupt rotat och präglar det mesta och de flesta i din omgivning. Din rätt till assistans. Din rätt att bo som du vill. Din rätt att resa som du vill och när du vill. Din rätt att gå på dagis och i skola. Din rätt att studera. Din rätt till arbete och en meningsfull frihet. Din rätt att bilda familj. Din rätt att bli sjuk. Din rätt att leva. Allt påverkas av detta motstånd och det är det som STILETTEN handlar om.

*Vi tar läsaren på allvar. **Därför är STILETTEN tung!***

– Det vore befängt om RFSL skulle välja att låta sig representeras av heterosexuella personer, säger Sören Andersson, ordförande i föreningen. Foto: Hanna Teleman, Pressens bild.

Att tala i egen sak

Kan vi i Independent Living-rörelsen lära av RFSL i frågor gällande anställningspolicy, solidaritet kontra diskriminering och inte minst, frågan om representation i vår egen rörelse? Vi träffade föreningens ordförande, Sören Andersson.

Det är viktigt att prata i egen sak! konstaterar Sören Andersson, ordförande i RFSL, Riksföreningen för sexuellt likabehandling. Det skulle vara befängt om RFSL skulle välja att representeras av heterosexuella personer. Vilken anledning skulle vi ha till det?

Vi är en organisation som arbetar för att bryta ner tvingande normer som fungerar som hinder för oss i samhället. När det till exempel gäller frågan om HIV-prevention, måste man ha mycket stor kunskap om den egna gruppen för att alls kunna vara trovärdig. För anställning inom RFSL kan man visst vara hetero. Vi utgår ifrån kompetens, men vi ställer även ”provocerande” frågor som exempelvis: Vad tycker du om gruppsex? Så för vi en dis-

kussion om man klarar det här jobbet eller inte.

Om en heterosexuell person vill och kan driva HBT-frågor (homo-, bi- och transsexuella) är det bra. Utåt ska vi representeras av homosexuella.

DET VIKTIGA ÄR att man är lojal med arbetsgivaren, annars måste man ställa sig frågan om man befinner sig i rätt organisation.

Känner sig heterosexuella diskriminerade inom RFSL så är det väl nyttigt för dem att få känna sig lite diskriminerade ibland. Vi är en organisation som arbetar för homosexuella, inte heterosexuella, så är det!

Det finns en tendens – tacksamhetsperspektivet – som jag tror att vi delar med exempelvis IL-rörelsen. Borde inte vi vara tacksamma för allt vi har uppnått,

**FLERFUNKTIONS
JATAB**

019-611 65 01

Ringgatan 20, 703 42 Örebro

www.jatab.com

RFSL demonstrerar i samband med ett av kristdemokraternas valmöten. Foto: Bertil Ericson, Pressens Bild.

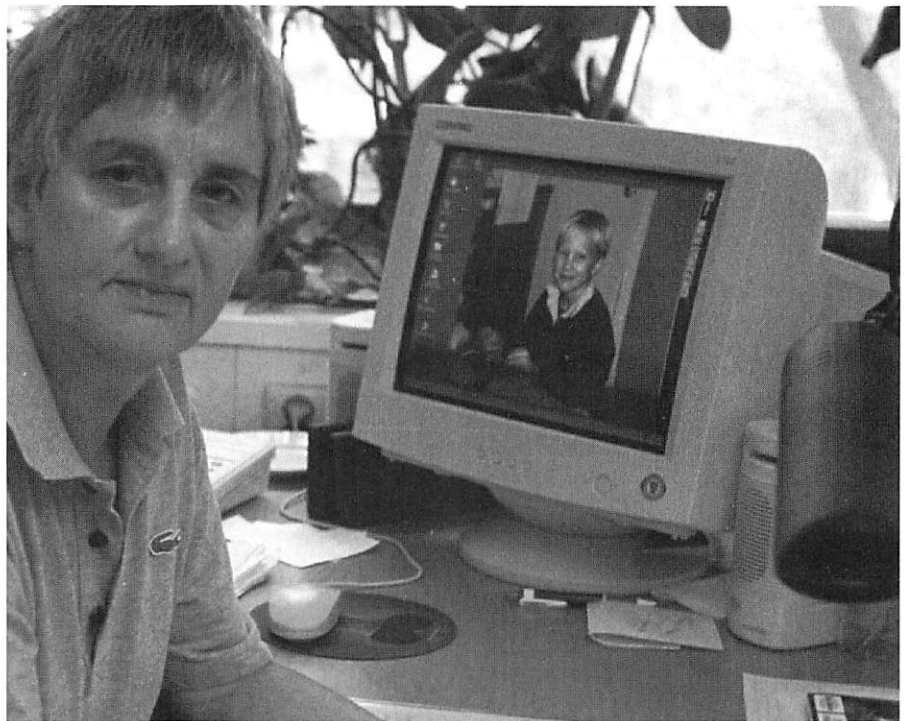
Tre bilder av en medborgarrättsrörelse. Representantskapet i egna händer, gatudemonstrationer som verktyg för opinionsbildning och en konsekvent och lojalitetskrävande anställningspolicy.

Rätt till partnerskap och så vidare. Den här attityden möter jag både inom egna led och från vissa meningsmotståndare. Den kristna högern kan tycka "har ni inte gått lite väl långt nu?"

På det svarar jag – Nej, världen har förändrats och det har vi också.

VI ARBETAR NU för att få en gemensam äktenskapsbalk. Lagen om partnerskap är inte tillämplig utomlands på ambassader. Varför?

Policyn i den egna organisationen är ett verktyg för att snickra på alla delarna. I STIL, som arbetar för ett bättre samhälle för funktionshindrade bland annat ifråga om tillgänglighet, skulle man kunna upprätta listor på KRAV-märkta restauranger, affärer, statliga myndigheter, ja alla slags tjänster man behöver tillgå och som medvetet eller omedvetet diskriminerar. Tillgänglighet

Ann Collen, kurator på RFSL:s Stockholmskontor, tycker att det är självklart att man är lojal med sin arbetsgivare och inte hyser någr diskriminerande åsikter, som i det här fallet om homosexuella. Foto: Ylwa Yngvesson, Pressens Bild.

är en mänsklig rättighet. Peka ut underlåtenhetsdiskriminering och poängtera vikten att främja de som väljer att anpassa miljön.

Det är viktigt att även kunna välja bort.

Det gäller att skapa en organisation där alla får plats. En policy är ett mätbart sätt att visa väg och inriktning. Empowerment betyder att möta och bekräfta andra människor i samma situation.

Viktigast är att tala i egen sak!

EBBA ULLMAN*

HANDIKAPP- SPECIALISTEN

Anskaffar och anpassar alla bilmärken på marknaden.

KUNGSBACKA - Telefon 0300-186 96

Fax 0300-149 44

Hemsida: www.handikappspecialisten.com

– Jag har sett att konflikter som rör den personliga relationen i assistanssituationer kan bygga på oklara roller och förväntningar på varandra. Det skapar obalans. Alltså förväntningar som bidrar till att det uppstår problem, snarare än att de underlättar samarbetet, säger Thomas Åström, som i sommar doktorerar i ämnet pedagogik. Hans avhandling visar också på mönster till lösningar.

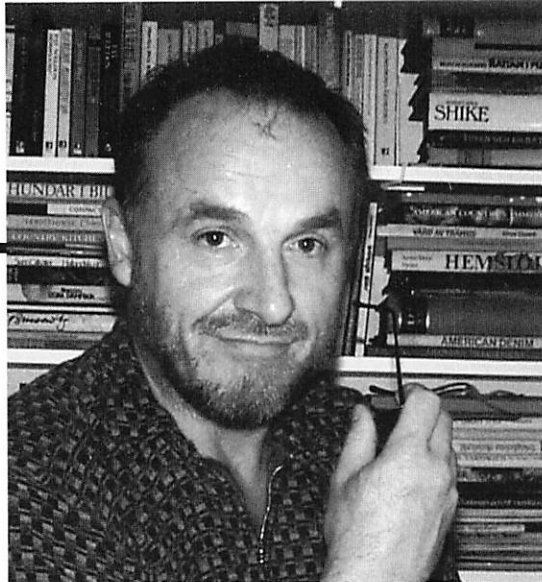

Foto: Lasse Thermanius

Hur stor inverkan har skam och skuldbeläggning i situationer när föräldrar och andra berörda invecklas i olika spel runt funktionshindrade barn?

THOMAS ÅSTRÖM skriver på en avhandling i detta ämne på Pedagogiska institutionen vid Stockholms universitet. Han har 30 års erfarenhet av arbete med den psykosociala sidan av skada, funktionshinder och handikapp, i behandlingsarbete och i handledning av familjer, skolverksamheter och vid personlig assistans.

Thomas poäng är att detta är mekanismer som utvecklas helt spontant, men går att motarbeta om man vet hur mekanismerna fungerar.

Vad fick in dig på det här spåret?

– Många familjer och funktionshindrade barn behöver stöd i besvärliga livssituationer. När man har det besvärligt kan det bero på att relationerna blivit överanstängda därför att vardagen är fylld av problem som måste lösas. Och för att allt ska fungera behöver relationerna till andra fungera någorlunda bra.

IBLAND BLOCKERAS samarbete och samlevnad av att de problem man har i vardagen moraliseras. Det vill säga, man moraliserar varandra och menar att den andre

inte är "lika god" som man själv. Eller att någon i sammanhanget hamnar i en offerposition. Detta är allmänmänskligt men extra tydligt när svåra livsproblem dyker upp. Att hantera vardagens problem är därför inte bara en praktisk fråga utan berör också ens egen självbild och känslor till andra i omgivningen. Man behöver inte bara tillgång till olika resurser utan också tillit till varandra, att man faktiskt vill varandra väl.

När hårda konflikter uppstår behöver man se över sina förväntningar på de närmaste. Jag har sett att konflikter som rör den personliga relationen i assistanssituationer kan bygga på oklara roller och förväntningar på varandra, vilket skapar obalans. Alltså förväntningar som bidrar till att det uppstår problem, snarare än att de underlättar samarbetet.

NÄR JAG HAR ANALYSERAT detta samspel har jag utgått från situationer där känslan av ett kraftfält finns. Ett spänningsfält som krånglar till relationen. Man får då svårt att tala öppet och praktiskt om egna och gemensamma angelägenheter. Det blir ett tassande kring problemen, jargongen blir överdrivet käck eller sentimental, därför att det är svårt att veta hur man ska vara mot varandra. Men det finns också andra sätt att vara, så att konflikter

löses upp och man i stället inriktar sig på utveckling av samarbetet till gemensam nytta.

Avhandlingen presenterar mönster för hur konflikterna skapar vissa komplicerade identiteter i förhållande till andra. Men den visar också mönster för hur man inriktar sig på lösningar.

När ska avhandlingen vara klar?

– Jag räknar med att disputera innan sommaren.

Hur ser ditt tillvägagångssätt ut?

– **JAG HAR ANVÄNT MIG** av en mycket intressant forskningsmetod som heter Grounded Theory, som gör det möjligt att producera begrepp och teori men ändå ha kvar kopplingen till den praktiska verkligheten, den som människor lever i.

Materialet bygger på intervjuer och observationer av personer som är delaktiga i samspel där skada, funktionshinder och handikapp spelar en roll.

Hur kommer din avhandling att gagna oss? Vi funktionshindrade är ju ofta föremål för studier av oss i alla upptänkliga vinklar och ofta blir resultatet klenk eller negativt (främst kostnadsaspekten) ur vår synvinkel.

– **NÄR MAN SÖKER** efter vad som faktiskt pågår mellan människor,

Oklara roller i assistanssituationen kan låsa och leda till konflikter, men lösningar finns

kan man behöva identifiera vad som är olika aktörers viktigaste angelägenheter. I sökandet efter att tillfredsställa detta pågår en process som kan utforskas.

När man är medveten om sådana processer behöver man inte styras av dem utan man kan själv lära sig att hantera dem. Om det för en person är centralt att undvika en offerroll, så kan de mönster jag presenterar vara verktyg för att snabbt kunna se vilken sorts konflikt man känner av och upptäcka andras moraliseringar, så att man inte tar emot en offerroll.

Känner du till Independent Living?

– **JAG KÄNNER TILL** Independent Living sedan länge, men kan inte påstå att jag har djup kunskap om rörelsen.

IL har ju utarbetat speciella metoder för att hantera dessa situationer och Peer support går ut på att genom egna erfarenheter stötta varandra, för att möta attityder från omgivningen. Föräldrar, bekantskapskretsen, skola, arbete och myndigheter. Är det av intresse för dig?

– Allmänt sett så tror jag att det stöd man får av personer med liknande erfarenheter innehåller mer förankring i verkligheten. Men för att stödja varandra behö-

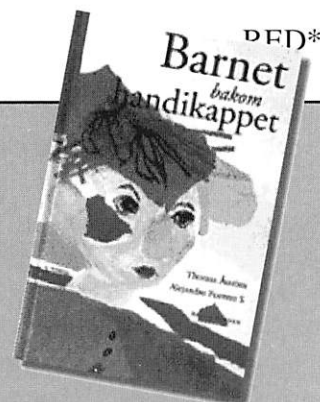
ver man också förstå vad som skiljer ens egna problem från sin kamrats och vilka erfarenheter som ligger bakom den andres svårigheter. Man behöver också hela tiden se upp med risken att idealisera bra metoder. Jag har ingen erfarenhet av just dessa två metoder som du frågar om.

Människor begår brott och bryter mot regler för att få ekonomiska eller andra fördelar. Vi funktionshindrade tvingas stundtals att göra det för att överhuvudtaget komma i närheten av ett normalt vardagsliv.

Kan du dra en liknande slutsats från din forskning? Hur ser du på samhällets underförstådda auktoritet?

– **ATT MÄNNISKOR SOM BEFINNER** sig i underläge kan tvingas in i situationer där man måste tänja på reglerna är ofta mer begripligt. Men det är samtidigt sorgligt, eftersom det visar på hur svårt det kan vara att skydda sin personliga integritet i sådana lägen. Om man behöver vissa hjälpmedel, som bilstöd, avlösning som förälder etcetera, för att nå en vardaglig livskvalitet, vill man naturligtvis helst kunna göra detta utan att vända ut och in på sig. Då är det lätt att känna sig förödmjukad. Regelverken fungerar inte alltid utjämnande och levnadssstandarderna mellan människor skiljer sig ju avsevärt. När man be-

finner sig i ett ekonomiskt underläge och försöker hålla näsan över ytan, ska man kunna känna sig nöjd med sitt moraliska handlande. Att människor med höga löner tänjer på reglerna har väl en annan grund än att skapa ett normalt vardagsliv, och handlar troligen om andra moraliska regelverk.

LÄSTIPS

Boken "Barnet bakom handikappet" handlar om barn som haft det trassligt hemma och fått psykosociala problem vid sidan av sitt funktionshinder. Dessa barn hamnar i ett ingenmansland där de inte får den hjälp de behöver och egentligen har rätt till.

Författare: Thomas Åström och Alejandro Fuentes, Rädda Barnens förlag.
Tel. 08-6989000.
Fax 08-6615326.
Info om avhandlingen 08-914294.

KROATIEN 2003

Flera ungdomar skadas varje år av minor som ligger gömda i marken sedan inbördeskriget i Kroatien. Några av dem får nu chansen att utbilda sig i multimedia, hantering av videokamera, dator och datorprogram. Flera av dem som deltar är svårt synskadade.

Platsen är två trappor upp i ett flera hundra år gammalt hus i gamla stan i Zagreb. Under takåsen sitter Nikola Petrovic framför datorn. Han är 17 år och har ett öga, en arm och ett ben. De andra delarna sprängdes bort när han var elva år. Då lekte han och spelade fotboll på fel ställe, strax intill en militärförläggning. En av hans kompisar dog, själv blev han svårt skadad av en trampmina. Ungefär 100 invånare i Kroatien skadas av minor varje år.

Fortfarande finns ungefär en miljon minor kvar efter inbördeskriget på 90-talet.

Nikola Petrovic vill inte så gärna berätta om det som hände. Han tycker att han har gjort det "en gång för alla" i filmen "Min historia", där han själv spelar huvudrollen. Det är en femtonminuters dokumentär som producerats av NONA Multimedia Women:s Center, som de senaste åren ändrat inriktning från kvinnor till barn som drabbats av de minor som kriget lämnat efter sig.

DOKUMENTÄREN OM Nikola är just färdig och Djurdja Miklausic, som förestår centret, berättar tillsammans med medarbetaren Ksenija Habek om filmens tillkomst. "En lågprisfilm gjord av

amatörer på ett professionellt sätt". Det är en flicka med arbetslösa föräldrar som fått uppdraget att filma och intervju. Under intervjuerna har kameran skötts av 20-årige Davor Mestrovic.

Davor ser helt oskadad ut, vilket jag också påpekar. Då tittar han allvarligt på mig och knackar på ena byxbenets utsida:

– **LYSSNA! SÄGER HAN.** Det är rent trä, ben av trä.

Davor var tolv när det hände, en löptur i skogen blev hans öde. I dag försörjer han sig på deltid som kläddesigner och så utbildar han sig på NONA. Datorerna utgör en stor del av Davors liv.

– De har försökt övertala mig att göra en film ungefär som Nikola. Men jag vill inte säga mer om det som har hänt. Och vad skulle en film om mig kunna leda till?

Ksenija Habek tittar på Davor och kommenterar med ordet "synd". Hon hoppas på att filmer om pojkar – för det är mest pojkar – som skadats av minor ska leda till förbättringar och ekonomiskt stöd, bland annat när det gäller proteser.

– **PROTESERNA ÄR DYRA.** Och Nikola skulle behöva en ny arm. Bättre proteser skulle ge ett bättre liv för grabbarna. De flesta proteser som finns i Kroatien idag ser mest ut som sjörövaren Kapten Kroks förlängda arm.

Handlingen i "Min historia" är enkel. Den visar stillbilder på Nikolas familj och på honom själv i rullstol, strax efter olyckan. Filmmusiken är flera av

Beatles låtar, som han gärna lyssnar på varje dag. I filmen visar Nicola också att han är en duktig basketspelare och att det är lätt att göra många mål även om han bara har en arm. Flera scener byggs upp kring skolarbetet och fritiden på internatet.

– Jag vill bli basketspelare och definitivt inte politiker, säger han.

På frågan vilka som är hans idoler, så är det James Bond och hans egen mamma, som aldrig gett upp i att stödja alla hans drömmar och då inte minst att han får gå i skola i Zagreb, även om det är långt hemifrån.

Filmen gjordes på en dryg månad, efter att teamet först gått igenom en kortutbildning på NONA. Nu hoppas man närmast på visning i kroatisk tv..

Nikola kommer till NONA nästan varje dag, när han kan komma ifrån skolarbetet.

HAN GILLAR DATORER, vill lära sig layoutprogrammet QuarkXPress och Photoshop och vill också gärna göra teckningar på datorn. Målet är också att kunna göra en egen webbsajt och sköta videokameran.

På NONA lär sig även blinda att hantera datorer och då inte minst Internet, som de synskadade kan lyssna på via dataskärmen.

TEXT & BILD: HOLGER NILÉN

Multimedia – ny chans för krigsskadade ungdomar

KROATIEN

GRÄNSANDE LÄNDER: Slovenien, Ungern, Bosnien-Hercegovina, Förbundsrepubliken Jugoslavien. **Invånare:** 4,6 miljoner. I huvudstaden Zagreb nästan 1 miljon. **LÄS- OCH SKRIVKUNNIGHET:** 97 procent. **FOLKGRUPPER:** 78 procent kroater, 12 procent serber (uppgifterna är från 1999, sedan dess har andelen serber minskat). **SPRÅK:** kroatiska, serbiska. **RELIGION:** 76 procent katoliker, 11 procent ortodoxt kristna, någon procent muslimer

1991 UTROPADE Kroatien självständighet efter en folkomröstning med ett 94-procentigt stöd. Sedan bröt inbördeskriget ut. Den federala jugoslaviska armén stred tillsammans med serbiska grupper mot kroatiska styrkor. Serberna tog kontroll över en tredjedel av landet och genomförde en så kallad etnisk rensning. Intensiva medlingsförsök följde. Den femtonde vapenvilan höll. Då hade 6 000 dött, 23 000 skadats och 400 000 flytt. Våren 1992 bröt kriget ut i Bosnien-Hercegovina. Då stödde Kroatien först den muslimskledda regeringen. 1993 när ett krig utbröt mellan kroater och muslimer i Bosnien, förändrades bilden. I februari ingick den dåvarande presidenten Tudjman, efter amerikanska påtryckningar, avtal om en muslimsk-kroatisk federation i Bosnien. Efter valet 2000 är det socialdemokratiska partiet SDP det största och premiärminister är socialdemokraten Iвица Račan.

medborgarrätt

Foto: Sari Nykvist STIL

Läsande stund blir någon person med funktionshinder kränkt någonstans i världen. Kanske är vår medsyster eller -bror inlåst i en bur, eller kanske sitter hon eller han i sin egen avföring. Sedan 1987 har fem och ett halvt tusen människor dött av kränkande behandling. En dyster sanning som förmedlades av Richard Light, jurist från England, som onsdagen den femte mars höll ett seminarium om funktionshinder och mänskliga rättigheter på STIL.

En konvention om mänskliga rättigheter och funktionshinder är inte lösningen på allt, men den är absolut nödvändig. En konvention är juridiskt bindande och

därmed följer skyldigheter för de stater som undertecknat konventionen. Den blir också ett starkare skydd och en tydligare markering, om att diskriminering av funktionshindrade är att se som ett brott.

– Rättigheter handlar inte bara om ramper, det handlar om hela vår existens, säger Richard Light.

I dag firar man att man lyckas förhindra att funktionshindrade föds, fortsätter han. Då kommer många av deltagarna in på frågan om dödshjälp och det nu aktuella fallet med sonen som dödade sin gamla och sjuka mor. Sonen har hävdat förmildrande omständigheter, eftersom hans avsikt var att hjälpa modern.

Richard Light är jurist med funktionshinder. Han är intensivt involverad i arbetet med att stärka personer med funktionsnedsättnings mänskliga rättigheter.

I dagsläget diskuterar man inom FN, Förenta Nationerna att anta en Konvention för att garantera dessa. FN antog ju 1993 FN:s standardregler för personer med funktionsnedsättningar. Medan standardregler är ett policydokument som därför inte är mer än moraliskt bindande, skulle en Konvention vara vad man kallar ett "Rättsdokument". Skillnaden är att de instrument FN har för övervakning skulle bli användbara för att garantera rättigheterna.

HUR MAN INKLUDERAR ALLA utan att exkludera någon, var en av frågorna som ställdes på seminariet. En svår fråga att svara på. FN:s standardregler för delaktighet och jämlikhet är i och för sig ett politiskt och moraliskt åtagande och kan fungera som en grund för den konvention som behövs. – Det viktiga är att ni gör något, och det enda jag kräver av er är att ni går med i det nätverk som STIL tänker starta. Gör det genom att skriva upp er på den lista som finns där borta, säger Richard Light med kraft.

Varje organisation som vill, kan anmäla sig till det ad hoc-möte som ska hållas i New York den 26 juni i år.

Gå med i vårt nätverk! Tillsammans är vi starka, uppmanar Richard Light. Han arbetar bl.a. för att stärka FN:s standardregler så att dessa blir en konvention – ett "Rättsdokument".

På STIL berättade han också vad gemensam styrka kan åstadkomma.

Vita husets telefonväxel lyste upp som en julgran

Richard Light höll ett öppet möte på STIL, 19 februari. Foto: Sari Nykvist STIL*

– Det är enormt viktigt att vi får till ett avtal mellan länderna, att fortsätta med funktionshinder och mänskliga rättigheter. Får vi inte det då, så dröjer det ytterligare 20 år innan nästa gång.

Sedan fortsatte han att berätta om ett tidigare ad hoc-möte där flera länder haft en mycket negativ och arrogant inställning till diskussionerna om mänskliga rättigheter och funktionshinder.

Detta irriterade Richard och hans vänner. De lämnade mötet, ringde upp alla sina vänner och bad dem att i sin tur ringa till Vita huset och tala om att denna arrogans inte accepterades. Vita husets växel blev till en blinkande julgransbelysning och helt plötsligt blev tonen på mötet mycket snällare och viljan till samarbete fanns där.

GODA VÄNNER, jag ber er – gå med i vårt nätverk, tillsammans är vi starka.

SARI NYKVIST*

Hör av er till mig på min e-post: sari.nykvist@stil.se

*Hur ser medelamerikanen på
kanske?" från 1981 verkade g
är rullstolsburen och förlamad
härda och segrar slutligen i s
Belgien är det tillåtet att aktiv
kommen bok (nästa uppsla
har kopplingar till idé
Är det meningen o*

Är det inte mitt liv kanske

Sent (00.05) natten till söndagen den 22 februari visade kanal 1 filmen "Är det inte mitt liv kanske?". En mycket välgjord och välspelad film från 1981 baserad på en pjäs av Brian Clark, producerad som tv-film för BBC 1972 samt som en Broadwaypjäs 1978.

FILMENS TEMA är höggradigt kontroversiellt. Debatten om dödshjälp och vad det kan leda till är mer aktuell än någonsin. Inte minst därför att man i Holland och Belgien numera tillåter dödshjälp vid funktionshinder med dödlig utgång.

Man undrar varför kanal 1 väljer denna sena tidpunkt för

sändning? Är ämnet för hett för den breda allmänheten? Enligt statistik, stänger 90 procent av befolkningen av tv:n redan klockan 21.30 och radion klockan 22.00. Bara intellektuella och pensionärer tittar senare.

REGISSÖREN JOHN BADHAM med bl.a. filmen "Saturday night fever" på repertoaren, har med sig briljante och mångkunnige skådespelaren Richard Dreyfuss samt skådespelande mästereffektören John Cassavetes i huvudrollerna i denna mycket välgjorda, men tveeggade film om rätten till sitt eget liv, eller sin egen död. Detta för att nämna den manliga prestationen bakom

filmen och att just männen spelar huvudrollerna i dramat är kanske det som gör filmen extra intressant. Den intellektuella kampen mellan de båda männen, sjukhusets chefsläkare Dr Emerson, spelad av Cassavetes och patienten Ken, spelad av Dreyfuss, är filmens handling. Ken är skulptör, men blir totalförlamad genom en trafikolycka och vägrar acceptera ett liv på institution utan möjlighet att arbeta vidare i sitt passionerade yrke. Han bryter med sin flickvän och lyckas med lagens hjälp slutligen själv låta sitt liv ändas genom att avstå från nödvändig dialys.

Det är säkert inte svårt att känna igen sig i skildringen av

begreppet dödshjälp? I filmen "Är det inte mitt liv" ränserna redan då vara rejält tånjda. Huvudpersonen, som d efter en olycka, men i allra högsta grad vid medvetande, fram- sin övertygelse om att hans liv är meningslöst och får rätten att ända sitt liv. I Holland och t ta livet av människor med dödliga funktionshinder. Adryan Linden har läst en nyut- g) om dödshjälpsanhängare i USA och Kanada. Flera framstående personer i dessa kretsar er om rashygien och tvångssterilisering. Det senare inte minst aktuellt här i Sverige. att debatten om dödshjälp ska föras på en så intellektuell nivå att känslor bara fram- står som irrationella och förvirrade argument? Ska dessa beslut i framtiden tas i byråkra- tiska processer befriade från humanitära aspekter? Det var ju det som var hemlighe- ten bakom effektiviteten i nazisternas förintelseapparat. Det blir i alla fall kontentan av filmens tes. Jag är dock övertygad om att publiken möter den med avsky inför huvudpersonens beslut och därmed tar avstånd från budskapet. En varning för vilka krafter som är i gång är dock utfärdad. RED

uppvaknandet på sjukhuset efter olyckan och tiden som följer. Filmen kan ses som en både rolig och knivskarp kritik av sjukvårdens auktoritära organisation med chefsläkaren som gör sitt jobb och till varje pris vill skydda livet, i toppen på pyramiden.

Kens analys av sin situation som totalförklamad är logisk och rationell. Han accepterar inga alternativ, vilket leder honom till sitt tragiska beslut.

KVINNORNA I FILMEN spelar en underordnad roll. Flickvännen dansösen Pat, spelad av Janet Eilber är också Kens favoritmodell. Hon åker därför mer eller mindre ut med badvattnet med

Kens ståndpunkt. Scenerna kring detta är mycket summariska.

Förhållandet mellan Ken och den läkare som är närmast ansvarig för honom skulle kunna liknas vid embryot till en kärleksrelation. Detta dock helt på Kens villkor, vilket gör att Pat också närmar sig honom i hans ståndpunkt att dö.

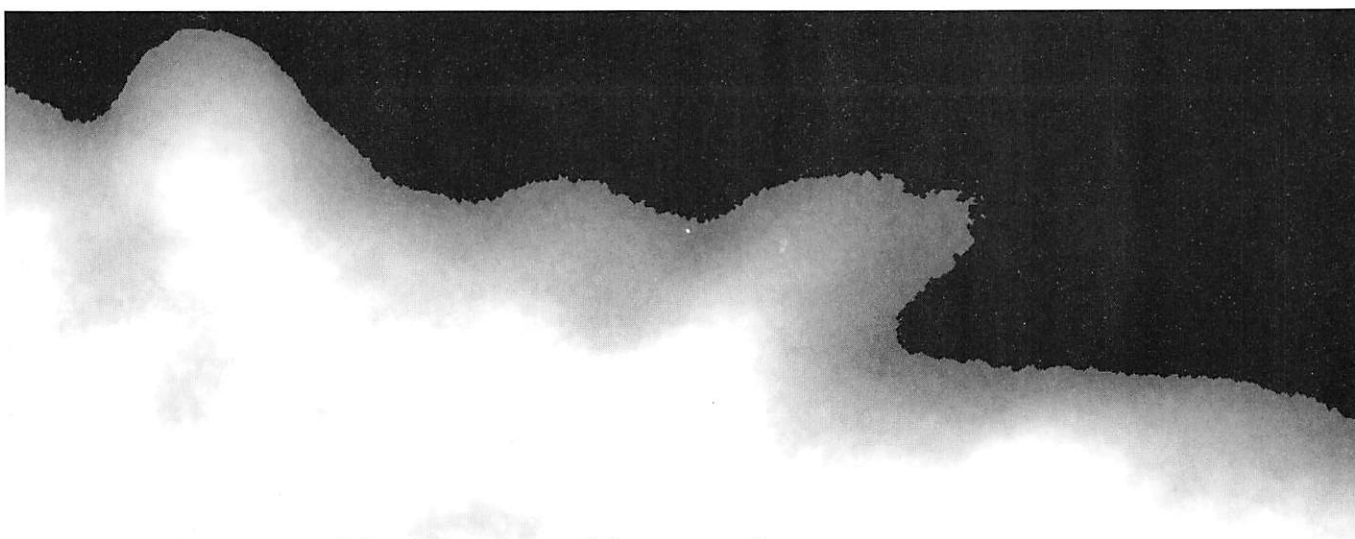
DET JORDNÄRA och emotionella perspektivet tillskrivs kvinnorna och deras försök att peka på alternativ får en smått parodisk behandling i filmen.

Kens intellektuella beslutsförmåga bedöms inte skymmas av någon tillfällig depression, vilket förstärker tesen att hans liv som

förlamad och rullstolsburen enligt hans egen uppfattning är värdelöst. Risker för en generell tolkning är uppenbar och filmens budskap blir då absurt.

TACK VARE DREYFUSS mycket skickliga skådespeleri framtonar dock Ken som en intelligent, sympatisk och, paradoxalt nog, mycket levande person. Det bidrar till att man som tittare är övertygad om att hans beslut är ett stort misstag.

ROLAND EWERS*

Dödsänglarnas hemligheter avslöjade

Nyligen kom en av de första större analyserna av dödshjälpsrörelsen i Nordamerika ut på marknaden. Boken, här refererad av Adryan Linden, är baserad på Nordamerikas äldsta eutanasisällskaps, Euthanasia Society of America:s arkiv, privata dokument från prodödshjälpsgrupper och interjuver med nyckelpersoner inom den amerikanska och kanadensiska dödshjälpsrörelsen.

Debatten om eutanasi förknippas i Nordamerika med Jack Kervorkian, en läkare som utfört ett flertal barmhärtighetsmord. Praktiserandet av barmhärtighetsmord är dock betydligt äldre än så och sträcker sig tillbaka till antiken, ja till och med ännu längre.

Debatten har hos den nordamerikanska allmänheten skapat stort behov av "A Merciful End: The Euthanasia Movement in Modern America," som boken heter, då den fyller ett viktigt historiskt tomrum. I den argumenterar man mot både assisterade självmord och så kallade barm-

härthetsmord i USA och Kanada.

FÖRFATTAREN Dr Ian Dowbiggin, professor vid den historiska fakulteten vid University of Prince Edward Island (UPEI), avslöjar i boken att många ledande dödshjälpsaktivister i stort har bidragit till utvecklingen och flyttat gränserna för debatten. I dag omfattar dödshjälpsdebatten enligt författaren även funktionshindrade spädbarn, fångar, psykiatriker och äldre. Detta beror på, argumenterar Dr. Dowbiggin, att eutanasirörelsen är så övertygande. Dess heliga korståg, för att maximera människors lycka och frihet och därmed förbättra samhället, har stor genomslagskraft.

FÖRUTOM DETTA, ser Dr Dowbiggin klara samband mellan dödshjälp och tvångssteriliseringar på personer med funktionshinder, då majoriteten av de ledande dödshjälpsförespråkarna han talat med, även stödde den sortens eugenetiska metoder.

Den moderna eutanasirörelsens klara kopplingar till eugenetisk rörelsen i mitten av 1800-talet, menar Dr Dowbiggin, är nog att oroas sig att "rätten att dö" kan komma att bli "plikten att dö". Dr Dowbiggin redovisar med historiska fakta att dödshjälpsförespråkarna aldrig, trots försäkran, stannar vid att enbart förespråka dödshjälp för personer med dödliga sjukdomar.

BOKEN BEVISAR det korrekta i den så kallade "slippery slope?"-teorin som funktionshindrade medborgarrättsaktivister ihärdigt åberopar i polemik med dödshjälpsförespråkarna. Teorin går ut på att gränserna för vilka grupper där dödshjälp kan vara acceptabel flyttas till att kanske omfattas av äldre, medvetlösa patienter, fångar, personer med icke-dödliga funktionshinder, psykiatriker, ja till och med fatiga kan komma att halka med ner i ättestupan.

ADRYAN LINDEN*

Sari Nykvist

Egenmäktig handikappanpassning blev dom i tingsrätten

Hammarby sjöstad skulle bli en spjutspets för tillgängligheten. Men, ack så illa det blev. Korsningarna i sjöstaden domineras av gångpassager – ett system som bygger på att man ska ha ögonkontakt med bilisterna. Något som är helt omöjligt om man är synskadad eller blind. På grund av detta målade aktivister egna övergångsställen. Detta bedömdes den 19 februari som skadegörelse av Stockholms tingsrätt. Slutsumman för dagsböter, skadestånd och bidrag till Brottsofferfonden blev 10 450 kronor. Domstolen var inte enig.

I en fullsatt rättssal hölls långa diskussioner om rätt och fel. Aktivisterna hänvisade hela tiden till olika politiska dokument där stat och kommun uttryckt sin vilja att göra gatumiljön tillgänglig och säker. Man sa sig hellre bli dömd än att någon blir skadad. Kammaråklagaren i sin tur sa att hon kunde förstå den frustration som aktivisterna kände över att staden har brister i tillgängligheten, men att man för den skull inte kan ta lagen i egna händer, och att man genom att måla egna övergångsställen kan lura ut andra gångtrafikanter i gatan som därigenom riskerar att bli påkörda.

Det är inte svårt att handikappanpassa vår gatumiljö. Är man synskadad eller blind, krävs ett övergångsställe med tydliga trottoarkanter, vita streck, här-går-man-skylt, stolpar och ljudsignal för att uppnå tillgänglighet. Sådana övergångsställen är vi ganska vana att se, men i Hammarby sjöstad lyser de med sin frånvaro. Skamligt. I FN:s standardregler kan man läsa:

Staterna ska undanröja hinder för tillgänglighet. Regler och riktlinjer ska utvecklas och det ska övervägas att via lagstiftning säkra tillgänglighet i samhället, till exempel bostäder och andra byggnader, kollektivtransporter och andra kommunikationsmedel, gator och andra utomhusmiljöer (regel 5, Tillgänglighet, punkt 1). Vidare kan man läsa att handikapporganisationerna ska höras redan i planeringsstadiet (regel 5, Tillgänglighet, punkt 4).

Lars Fränne, som är projektchef på gatu- och fastighetskontoret, sa via telefon under rättegången: – Vi har diskuterat tillgängligheten med handikapporganisationerna men det är svårt att tillgodose allas önskemål. Han medgav också att misstag begåtts.

Att på detta sätt ta lagen i egna händer kan ses som oacceptabelt och kanske barnsligt av en del, medan andra tycker att det är helt rätt och till och med nödvändigt. Jag anser att aktivisterna gjorde rätt. De handlade i nödvärn eftersom systemet med gångpassager är förenat med livsfara för dem. De synliggjorde dessutom en diskriminering.

Otillgänglighet är att inte röja hindren, vilket är att acceptera diskriminering som i sig är att se som ett brott mot de mänskliga rättigheterna. Frågan om det moraliskt riktiga sattes på sin spets under denna rättegång. Ett stöduttalande som undertecknats av flertalet handikapporganisationer och av vänsterpartiets ledamöter i riksdagens socialutskott och högljudda applåder efter rättegångens slut, får tala sitt eget språk för riktigheten i aktivisternas handlande, tycker jag.

SARI NYKVIST*

Cowboydebatt

De båda hjältarna Woody och Buzz ur Disney och Pixars filmer Toy story 1 och 2 får illustrera vår cowboydebatt.

Woody, den luggslitna gamla trotjänaren bland leksakerna, får bland födelsedagspresenterna hård konkurrens från nykomlingen Buzz Lightyear, utsänd på uppdrag från en fjärran planet.

Nyhetsbyrån ikapp efterlyste en debatt om medborgarrättsfrågor och STILETTEN:s redaktör blev tillfrågad. En modifierad variant av det filmmanus vi i förra numret publicerade under rubriken "Lagom är bäst" infördes strax före lucia på ikapps hemsida: www.ikapp.nu. Temat var "Välfärdens auktoritära drag". Här följer fortsättningen på debatten, utan det inledande inlägget.

debatt

Cowboymentalitet ingen lösning på den svenska välfärdens problem

Roland Ewers inlägg tycks utgå från att det svenska socialförsäkringssystemet i huvudsak är en skapelse av våra folkrörelser. En av dess "skapare", Per Nyström, statssekreterare på socialdepartementet under 40-talet, hade en mycket blygsamare syn på vad han och hans medarbetare lyckades åstadkomma. Visserligen hade Gustav Möller strävat efter att hålla det nya socialförsäkringssystemet obesmittat av de gamla paternalistiska mönstren och därför, stundom i strid med lagen, försökt rekrytera folk från folkrörelserna i stället för den vanliga tjänstevägen, säger Nyström. Men han tvingades konstatera att strukturerna tog överhanden över människorna. Så tidigt som 1955 hade socialförsäkringssystemet förvandlats till "en registrerande och kontrollerande byråkrati" (Per Nyström: "Välfärdsstaten och dess styrningsmekanismer", ur I folkets tjänst; artiklar i urval, Ordfront 1983).

VARIFRÅN KOM DÅ DEN paternalistiska apparat som Nyström och Möller kämpade förgäves mot?

En rot är förstås den kungliga lutheranska ämbetsmannavärlden från Gustav Vasa och framåt, med dess strävan att kontrollera och likrikta undersåtarna i stats-expansionismens tjänst. Det är nästan alltför trivialt för att behöva påpekas.

En annan rot som kanske är mindre känd, även om en serie böcker har publicerats om den de senaste åren, är 1800-talets filantropiska borgerlighet. Marja Taussi Sjöberg och Tine Vammen har dokumenterat hur dessa kretsar, snarare än 1900-talets socialdemokrater, har utformat den nu gällande socialpolitiken. (På tröskeln till välfärden, Carlsson 1995).

EN ORGANISATION SOM man knappast kan bortse från i sammanhanget är Centralförbundet för Socialt Arbete (CSA), som var aktivt ungefär från sekelskiftet 1900 och någon generation framåt. Den var det filantropiska borgerskapets spjutspets. Där diskuterade man och utformade en politik vars kärna var hur "vi", de välordnade, skulle ta hand om "dem", de mindre lämpade och

på vägen göra "dem" till en kulturell andrahandskopia av "oss".

Medel var till exempel steriliseringar av dem som var alltför oanpassade (Runcis: Steriliseringar i folkhemmet, Ordfront 1998) och deportation av arbetarna till townships utanför städerna (Karlsson: Arbetarfamiljen och det nya hemmet, Symposion 1993). Kontroll av underklassen och borgerlig kulturell hegemoni var hela tiden väl så viktigt som social trygghet.

IRONISKT NOG riktade arbetarrörelsen samma kritik mot denna typ av socialpolitik som Roland Ewers gör, åtminstone enligt Per Nyströms beskrivning. I en av de två skrifter som enligt Nyström inspirerade den socialdemokratiska reformpolitiken, K.K. Steinckes Fremtidens førsørgelsevæsen från 1920, beskrivs behovsprövningar och myndighetskontroll föraktfullt som "en relik från den medeltida kyrkans almoseideologi". Steincke lanserade en ny princip: Den behövande ska kunna göra gällande en tvingande rätt gentemot det allmänna. Stöd utan behovsprövning ska

kunna utgå när vissa i lag fastställda kriterier föreligger. Och Nyström instämmer helhjärtat.

SOM BEKANT LYCKADES socialdemokraterna inte genomföra denna rättighetsprincip. Vägörenhets-borgerskapet var för starkt, också inom s-partiets egna

led kan man anta. Men jag tror att det vore mer fruktbart att anknyta till den folkrörelsetradition som Steincke stod för än att bara avskriva den med några föraktfulla fraser om kollektivism och hänvisa till cowboymentaliteten over there som lösningen. Det finns också en icke-hierarkisk

kollektivism som jag är säker på att Roland Ewers inte har något emot

JAN WIKLUND

Jan Wiklund arbetar som informatör på Synskadades Riksförbund samt forskar på fritiden i folkrörelsehistoria.

debatt

Kopojkarna finns inte längre

I sin kommentar till min artikel "Lagom är bäst" visar Jan Wiklund på tidigare paralleller till min kritiska hållning vad gäller individen och dennas relation till kollektivet/samhället. I en historisk tillbakablick visar han hur fusionen mellan de be-
suttnas välgörenhetstankar från sekelskiftet och ämbetsmannabyråkratin grundlagd av Gustav Vasa, har skapat en mur av kontroll, övervakning och vi och dem-tänkande gentemot den enskilde medborgaren i vårt land. Om detta är vi överens. För den som behöver övertygas rekommenderas annars varmt filmaren och författaren Lars Mullbacks "stridsskrift" Anklagelser, utgiven på Högglunds förlag, 1997.

EFTER EN SNABB redogörelse för hur arbetarrörelsen och socialde-

mokratien förhållit sig till dessa socialpolitiska frågor, fångar Jan Wiklund slutligen in mig i ett elegant lassokast med "mina föraktfulla fraser om kollektivism och min hänvisning till cowboymentaliteten over there" som en lösning.

MIN INFALLSVINKEL är de problem som uppstår när man importerar en "lösning" från ett annat land, med den rättstradition som råder där. Independent Living i USA kräver medborgarligen rättigheter och arbetar kontinuerligt för att nya lagar stiftas och för att dessa lagar ska bli verkningsfulla.

DEN AMERIKANSKA rättstraditionen innebär nämligen att man kan pröva sina rättigheter mot de befintliga lagarna. Det kostar

pengar men det fungerar. Den eller de som inte följer lagen blir också kännbart straffade. ADA, American Disability Act är ett exempel på hur man med lagens hjälp har förändrat den fysiska tillgängligheten. En av Independent Livings förebilder är Ralph Nader, företrädare för konsumentrörelsen i USA, vars strategi är just att åstadkomma förändringar med processer i domstol. I Sverige har medborgaren inte samma möjlighet. Domstolstrots är bara en omskrivning för att medborgaren i princip är rättslös och i bästa fall kan hoppas på en nyckfullt nådig behandling.

FN:S STANDARDREGLER för lika rättigheter som har kommit till på svenskt initiativ, har inte skrivits in i svensk lagstiftning och kan därför inte åberopas. De lagar om

tillgänglighet som stiftades för trettio år sedan har inte på något sätt efterlevts. Medborgerliga rättigheter och kostnaderna för reformer för att uppnå dessa rättigheter ligger i olika vågskålar och en klok politiker talar inte om båda sakerna på samma gång. Vem vågar sätta ett pris på medborgerliga rättigheter?

I MIN DEBATTARTIKEL efterlyser jag ett personligt engagemang och en vilja att delta i den demokratiska processen. Wiklunds klackspark mot cowboymentaliteten och hans jakt på kollektiva förebilder leder mig in på följande resonemang om medias roll, vilket knyter an till min ursprungsartikel.

I avtalen kring Marshallplanen efter andra världskriget ingick också avtal som förband flera länder i Europa att köpa amerikansk film. Exempelvis har många tyska regissörer ur fyrtio-talistgenerationen berättat om sina behov av att göra upp med den massiva amerikanska filmimportens påverkan. I dag har tv tagit över rollen. Den amerikanska livsstilen och dess värderingar är svår att komma undan.

UNDER SJUETTIOTALET sjönk tittarsiffrorna för Westernfilmer i botten. Genren förklarades död. Den amerikanska medelklassen behövde nya tidsanpassade hjältar. Polisgenren avlöste. Cowboyen eller trappern som symbol för individuell frihet, ersattes av en eller fler huvudrollsinnehavare som hjältar. Hjältarna arbetar nu med uppdrag från en organisation av något slag. De ingår i ett kollektiv som bättre svarar mot tittarens verkliga vardagssituation, vilket är viktigt för identifikationen. En medelamerikan, anställd som tjänsteman i ett hierarkiskt organiserat företag, har tro-

ligen lättare att känna igen sig i dagens polis- och agentfilmer.

Den amerikanska livsstilen är antingen direkt överförd eller kopierad till svensk tv, vilket påverkar massmedia generellt och slutligen individen. En fusion av borgerlig välgörenhetsfilosofi och djupt rotad tjänste- och ombudsmannabyråkrati, kombinerad med amerikansk livsstil som mediakliché, gör det inte lätt för den som letar förebilder för den icke-hierarkiska kollektivism som Jan Wiklund skriver om. I den mån den fanns någon gång i arbetarrörelsens barndom, är den för länge sedan gömd och glömd av rader av mäktiga fackliga ombudsmän.

NÄR VARVSARBETARNA i Gdansk gjorde uppror mot det hierarkiska kollektivet bakom järnridån, fanns en antydning till ett annat slags kollektiv. Det pekade i alla fall rörelsens namn "Solidaritet" på. De första bilderna av upproret, förmedlade i väst var också kollektiva bilder på arbetarna. Ett par dagar senare hade de stora nyhetsbyråerna i väst återställt ordningen, vaskade fram en ledare i Lech Walesa och skapade därmed en individualisering av händelsen. Nyheten kunde då göras begriplig för den bredare tv-publiken, främst i USA.

MEDBORGARRÄTTSRÖRELSE och kamporganisationer med icke-hierarkisk uppbyggnad och med civil olydnad och icke-våld som metod, utvecklar ofta egna sätt att stärka individen i den kollektiva kampen. Det kan gälla samhället i sin helhet eller i vissa sakfrågor. En av inspirationskällorna har varit Mahatma Gandhi och hans ickevåldsmetoder. Det bestående hierarkiska kollektivet/samhället har givetvis en vilja att behålla sin maktposition. En på senare tid gångbar metod

att möta opinionsyttringar av civil olydnads- och icke-våldskaraktär är att skapa kaos och fysisk konfrontation. Detta sker inte sällan med hjälp av poliser utklädda till demonstranter som så att säga kastar första stenen. Det som skulle ha kunnat vara förebild för en mer demokratisk kollektivism framstår i stället som kravaller och huliganism, vilket passar media som behöver dramatiska bilder. För att återgå till grundtemat i min artikel.

BLAND TILLBEHÖREN i den amerikanska originalversionen av *Independent Living*, fanns också en bruksanvisning för hur man stärker sig som individ i den kollektiva kampen för lika rättigheter. Med rörelsens egna metoder "peer counselling" och "peer support", bestående av kamrattstöd grundat på egna erfarenheter av funktionshinder, skapar man dessa förebilder. Dessvärre har ingen tagit sig tid eller vill förstå dessa bruksanvisningar här i Sverige. Det finns alltså förebilder för ett icke-hierarkiskt kollektivt arbete även "over there", Jan Wiklund. Cowboymentaliteten tillhör historien. För att bryta det hierarkiska kollektivets makt och inflytande krävs det starka, medvetna och ansvarsfulla individer som arbetar tillsammans. Vi behöver förebilder, oavsett från vilket land dessa kommer.

ROLAND EWERS*

debatt

Närmare än vi anar

Inte minst rätt har han i att det är svårt att utforma en icke-hierarkisk kollektivism – annars hade det redan gjorts. Men vad annars finns det för val?

Mitt förra inlägg riktade sig inte mot medborgarrättsrörelser, utan mot den övertro på domstolar som jag, kanske överkänsligt, läste in i Rolles förra inlägg. Det finns åtminstone två problem med att göra rättighetslagstiftningar à la ADA till huvudstrategi. Det ena är förstås att bara ett fåtal av de rikaste kan föra sin talan på det sättet. Det andra är mer subtilt.

Medborgerliga rättigheter fungerar bara när starka krafter försvarar dem.

Flora Davis beskriver hur den amerikanska kvinnorörelsen ägnade sig åt att driva sina medbor-

garrättsliga frågor i domstolarna. Det ledde till att den amerikanska kvinnorörelsen blev mindre och mindre, eftersom de överlät mobiliseringarna åt advokater. Detta medan deras motståndare inom den kristna högern blev starkare och starkare eftersom de mobiliserade vanliga medlemmar på politik (Moving the mountain, University of Illinois Press 1991). Detsamma gäller vilka medborgerliga rättigheter som helst.

Det finns en övertro på att lagstiftning om medborgerliga rättigheter ska lösa en massa problem i sig själva, precis som det på 60- och 70-talen fanns en övertro på att skattefinansierade statliga och kommunala funktionärer skulle lösa alla problem. Svagheten med båda dessa strategier

är att de innebär något av en tro på jultomten – att andra ska fixa problemen åt en. Jag menar inte att generell välfärd och lagstadgade rättigheter är något dåligt, men de fungerar bara precis så länge som de som drar fördel av dem är beredda att försvara dem och också har tillräcklig kraft att ställa till jävelskap för dem som vill ta bort dem.

Och det klarar man bara med en ickehierarkisk kollektiv organisering.

Förebilder för en sådan finns överallt, givetvis i den amerikanska medborgarrättsrörelsen men också i folkrörelsemobiliseringar på närmare håll än vi ibland anar.

JAN WIKLUND

Hämtat från ikapps debatt om SISUS slogan för handikappåret 2003

Det proklamerade handikappåret 2003 har hittills mest manifesterat sig i SISUS indragna kampanj med dess slogan 100% människa.

Här följer några citat ur den debatt som förts på nyhetsbyrån ikapps hemsida (www.ikapp.nu).

/"Det är inte sant!" Det var min och många andras första tanke när vi fick höra talas om den svenska slogan för det Europeiska handikappåret, "100% människa". Vem vill gå omkring och berätta eller argumentera för att man är 100% människa? Då blir nämligen den naturliga följdfrågan: "Vad är du då?"

BIRGITTA ANDERSSON*

/"Slogan 100% människa var bra, för alla, oavsett personlighet, hudfärg eller funktionshinder är 100% människa.

Alla andra argument är introverta, problemsökande och rassistiska.

Vad denna slogan kunnat kompletteras med var: 100% medborgare?"/

LARS OSKARSSON

/"Frågan om begreppet är befo- gad, men vad som är rätt eller fel måste vara högst personligt. Hur många av oss med funktionshinder har någon eller många gånger, frågat oss själva om "vad är jag egentligen"? "Tänk om man någon gång fick känna sig som en människa"? Detta faktum att man själv ifrågasätter sin existens, gör det (anser jag) självklart att även samhället undrar vad jag är för en märklig varelse. Varför ska vi inte erkänna att vi blir ifrågasatta? Handikappåret banar väg för dessa funderingar, låt frågorna komma. Det är ju nu vi har chans att svara på dem."/

YVONNE NORDLUND*

anpassarna

(fd AmuGruppen)

Öppnar dörren till nya möjligheter för Dig med speciella behov, och erbjuder:

Fordonsanpassning:
allt från rattspinnare till
Joystickstyrning

Arbetsplatsanpassningar:
inom industri och transportnäring

Anpassade bilar:
för körkortsutbildning och trafiklektioner
vid trafikskolan Körkort-Handikapp
inklusive elevhotell.

Tillgång till trafikövningsområde:
för tester, trafikövningar och
säkerhetskörningar.

Körkort Handikapp

anpassarna

GUNNERIUS AB

tel 0225-144 73 fax 0225-159 92
Damastvägen 5A, 776 36 Hedemora

tel 0225-152 04 fax 0225-157 20
Box 152, 776 23 Hedemora

Hemsida: www.anpassarna.com

HANDIKAPPANPASSNING

i Bålsta

Vi anpassar och utrustar din bil efter dina önskemål och behov.

Tel. 0171-583 50. 070-576 17 44

Fax. 0171-570 66

Helgövägen 1, 746 30 Bålsta

e-mail: handikappanpassning@lnctv.com

**Tänker du åka till Vintersol?
Behöver du komplement till
din vanliga assistent?
Anlita Vintersol Assistans
svensktalande assistenter!**

Kontakta oss för mer information

Vintersol

Box 36, 193 21 Sigtuna
Tel 08-592 560 30
e-post: vintersol@vintersol.com

Det är vi som

HANDIKAPPANPASSAR

din bil...

INREDNINGSSPECIALISTEN FÖR BIL & BÅT

BIL & MARIN TEXTIL

Låsblecksg 2, 589 41 Linköping Tel 013- 16 16 90

**MER KUNSKAP
MER TANKE
MER LIV**

Rehabilitering och rekreation

Under hela året finns det möjlighet att komma till Valje Viken på rehabiliterings- och rekreationsvistelse. Vanligtvis är du här två till tre veckor där tonvikten läggs på dina önskemål och syfte med vistelsen.

Rekreation med SPA inriktning

Kom på en avslappnande vistelse med inriktning på varmbad, massage, avslappning och hälsosam mat. En rekreation för kropp och själ. Tillsammans med din assistent.

Välkommen !

www.valjeviken.se

Valjeviken, Box 94, 294 22 Sölvesborg

Tfn 0456-151 15 Fax 0456-418 80

info@valjeviken.se

Yasmin berättar om grekisk

Alex är 23 år och kommer från Grekland. Jag har känt honom i ett par år. Efter en olycka bekostade hans familj en vistelse på Frösunda center. I samband med den vistelsen lärde jag känna honom. Den grekiska staten ger inga bidrag till rehabilitering som den på Frösunda center. Den ger inga bidrag till rehabilitering över huvud taget

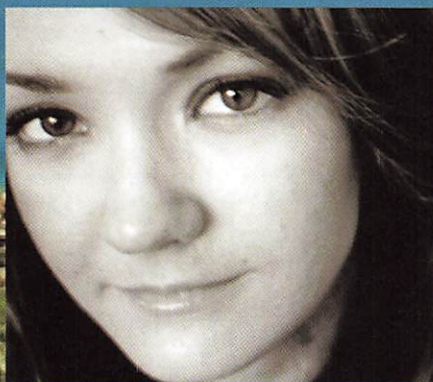
Trots att Grekland är ett EU-land, har det enorma brister inom hälso- och sjukvården. Rent tekniskt är sjukhusen välutrustade, men all form av vård och kunskap kring funktionshinder av

olika slag är ytterst bristfällig. Trots att det finns många människor som försöker grunda hjälp- och rehab-organisationer, får de ingen som helst uppbackning av stat eller samhälle. De måste ständigt själva söka sponsorer och andra som kan stödja dem.

PÅ KRETA, som jag själv besökte, finns en liten förening för ryggmärgsskadade. Dess lokaler, i Iraklion, består av två rum; det ena fungerar som reception, det andra innehåller tillbehör och träningsredskap. Väggarna pryds av ett antal medaljer som tagits av föreningens atleter.

Staten förser funktionshindra-

de med cirka. 4 400 kronor i sjukpension per månad, och 1 150 kronor till bensen. Mediciner, andra medikamenter och hjälpmedel får man gratis. Har man inget jobb, ska man skaffa utbildning, bostad och klara sig själv på de här pengarna, vilket förstås är fullkomligt omöjligt. Det gör att många greker med handikapp förblir hemma, omhändertagna och beroende av familj och vänner. Om man inte fått något annat skadestånd i samband med olyckan, har man inte så mycket val. Personlig assistans existerar inte som statlig inrättning. Har man mycket pengar kan man till extremt hög kostnad

Yasmin Jungstedt som vi i förra numret presenterade som vinnare av Institute on Independent Livings uppsatstävling för gymnasieelever kommer som sagt fortlöpande att berika oss i STILETTEN med sin syn på saker och ting. Dock inte från Japan som nämnts.

Här berättar hon om Alex från Grekland och om hans vardag som funktionshindrad där.

Foto: Mirre Ketola

vardag och funktionshinder

anlita privat hemhjälp. För att över huvud taget ha råd, får en "vanlig" medborgare anställa assistenter från öststaterna. Det leder till stora problem, eftersom de normalt varken kan grekiska eller engelska. Alex har försökt ett antal gånger, men det har bara lett till att hans mamma har fått ta över.

ALEX BOR tillsammans med sin mamma och pappa i en lägenhet, och i lägenheten intill bor hans två äldre bröder. Alex far Vagalis driver en språkskola för invandrare och undervisar i engelska.

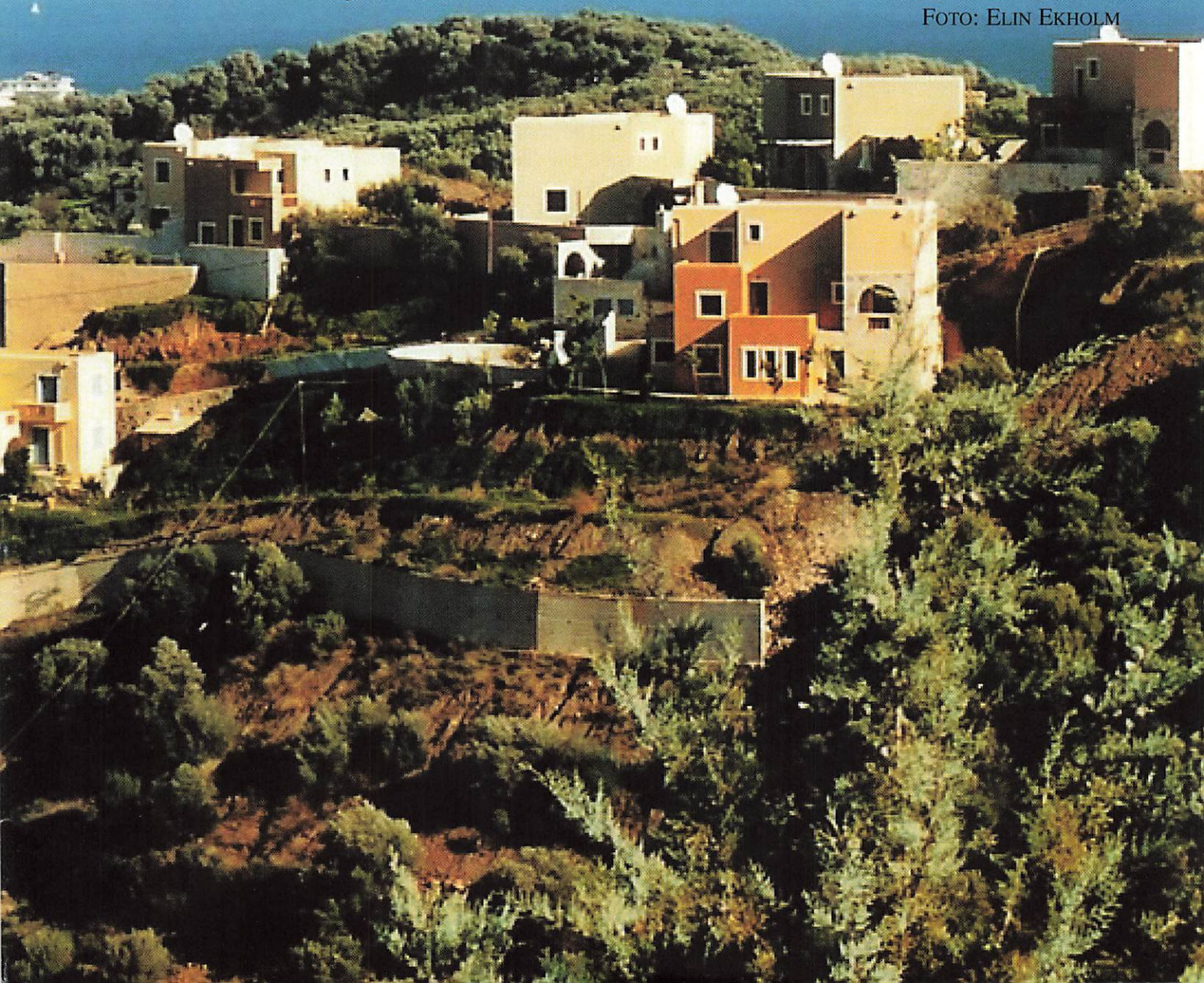
Han har även lagt upp undervisningen i engelska i flertalet andra skolor i Iraklion. Alex ena bror, Adonis, gör militärtjänsten och hans andra bror, Petros, ska börja arbeta som servitör. Alex mor Niki är förstås hemmafru, eftersom Alex är beroende av hennes hjälp.

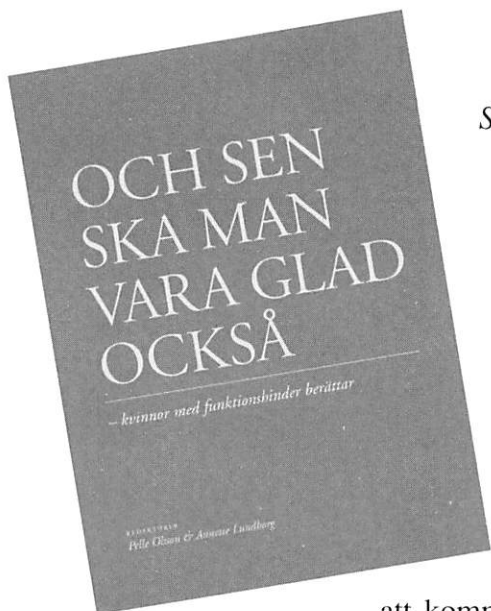
OM TRE ÅR går Alex far i pension, och kommer inte att ha lika mycket pengar att försörja sin familj med. Både han och Alex bröder, liksom alla hans vänner, hjälper självklart till så gott det

går när de är hemma och när de kan – men vi som själva är beroende av andra människor vet ju hur mycket detta tär på familjerektionerna. Självt kan jag inte ens sätta mig in i situationen att vara beroende av min mamma, be henne om hjälp med allting, och att se henne slita ut sig själv dagligen. Detta är en plåga för Alex, vars enda möjlighet att leva ett så värdigt och tillfredsställande liv som möjligt faktiskt är att lämna sitt hemland/sitt liv, eftersom han inte har de mänskliga rättigheter som varje människa borde ha.

YASMIN JUNGSTEDT *

FOTO: ELIN EKHOLM

I morgon är vad vi skapar i dag

Och sen ska man vara glad också.

Kvinnor med funktionshinder berättar.

Redaktör: Pelle Olsson och Anette Lundberg
CKM/Liv i Sverige/Forum – Kvinnor och handikapp

Och så ska man vara glad också är en antologi skriven av kvinnor med funktionshinder. Ett unikt dokument om en stor bortglömd grupp, som här talar i egen sak. Trettioåttio kvinnor från hela landet berättar med humor och ilska om rullstolen, smärtan, färdtjänsten, kärleken och livsglädjen.

”Vi vill att det här ska bli en bok som ska läsas för sina goda berättelsers skull. Det tror vi är det bästa sättet att sprida kunskap om hur det är att leva med ett funktionshinder”, skriver bokens redaktörer i sitt förord.

JAG LÄSTE UPPROPET att skriva i tidningen ”Liv i Sverige” och skickade in. Döm om min förvåning när det damp ned ett brev att mitt bidrag blivit antaget som ett av 259 insända bidrag. Det betonades att litterär kvalitet varit avgörande för urvalet.

Mitt bidrag, ”Stolt och annorlunda”, handlar om svårigheten

att komma tillbaka från ett rullstolsburet liv, till ett liv som går ende.

Det första jag möttes av i boken var Maria Bäckgaards ilska. Den slog till och gav mig ingen ro. På något sätt kände jag mig skyldig när hon anklagade handikapprörelsen för sin kortsiktiga bild av funktionshindrade. Jag är ju en del av den.

KANSKE HAR HON RÄTT? Vi som levt med funktionshinder sedan barndomen har fått anpassa oss, även om vi inte accepterat det. För att överleva helt enkelt. Det är kanske därför vi har fått kritik av de som fått sitt funktionshinder i vuxen ålder.

Våra liv har raserats. Det är kanske därför vi har uppfattats som radikala, ja till och med militanta, när vi bemött kritiken. Men jag tror att det är oerhört viktigt att skrika ut sin ilska och sorg, för det är det Monika gör.

Gunilla Hårdbergs fina berättelse ”I poliolandet” är skriven ur ett barns perspektiv. Skildringen är trovärdig kan jag säga, därför att jag själv har liknande erfarenheter. Hon skildrar det så bra att jag kunde leva mig in i hur det var att ha fått polio. Hon uppehöll sig inte vid själva sjukdomen utan vid livet utanför kroppen. Det som hon inte kunde kontrollera.

Det psykologiska mötet med pojken som låg i ”lunga”. Ja, det

är så vackert att jag rördes till tårar. Att jag blev förälskad i Gunillas berättelse beror på att det är så sällan man får läsa ett barns historia, skriven av en vuxen, och så äkta!

Sofi Sundbergs humoristiska bidrag delvis i versform, får mig att skratta igenkännande. En hörselskada leder ofta till socialt handikapp och utanförskap.

Sofi Storback är modig och tar upp ämnet sex.

PÅ ÅTTIOTALET var någonting på gång inom handikapprörelsen, när det gäller sex och funktionshinder. Men det tappades bort och fick inget fotfäste. Kanske var, och är det ett för känsligt område? Fördomarna är många kring sex och funktionshinder.

Den mexikanska subcomandante (ledaren) Marcos, Mexiko har sagt: – I morgon är vad vi skapar i dag. Trettioåttio funktionshindrade kvinnor har skapat en bok fylld av livsöden och lärdom. Jag hoppas att den kommer ge morgondagens funktionshindrade bättre förståelse.

Julia Ivarsdotter, 7 år, bokens yngste författare, drömmer om att bli försäljare hos Hennes & Mauritz. Må hennes önskan gå i uppfyllelse!

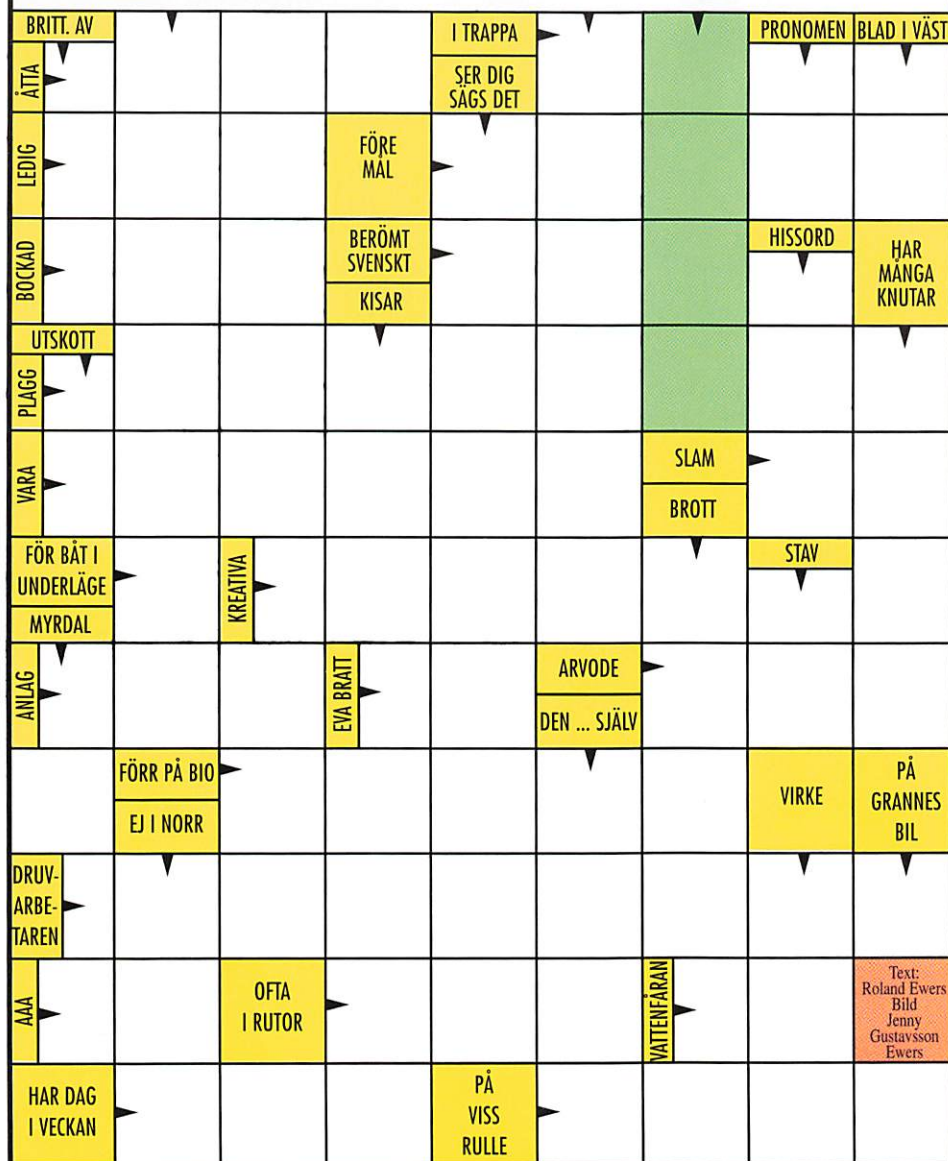
ÄWAH LUNDELL*

Korsord 4

Nyckelordet i det färgade fältet anspelar på en egen-
skap som vi själva tillskriver
detta nummer av STILET-
TEN.

Rätt svar ska vara oss till-
handa senast 15 maj.

Adress STILETTEN,
Arenavägen 63, 121 77
Johanneshov. De 10 först
öppnade svaren belönas med
vardera 2 penninglotter.

Nästa
STILETTEN
i juni 2003

Riedel - Ratzka Dorothea
Petersensväg 2
127 41 Skärholmen

Adolf

Pengarna eller livet?

Pengarna eller livet? Ja så drastiskt skulle man kunna säga att frågan blev efter domen mot de båda aktivister som tillsammans med ett tjugotal kamrater i nätverket Socialekologisk aktion och Synskadade socialister, målade övergångsställen i Hammarby sjöstad i Stockholm. Dagsböter på ca 10 000 kr var det värt för att skydda livet, tyckte man.

Den stadsdel som var tänkt som ett mönster för tillgänglighet har i stället blivit en mardröm för många med funktionshinder. Synskadade löper en överhängande risk att bli skadade eller dödade i trafikmiljön i området. Med tanke på de lagar om tillgänglighet, som stiftades för trettio år sedan, kan man undra om det inte borde varit politiker och byggherrar som satt inför skranket i stället, och att straffet i så fall skulle vara betydligt mer kännbart.

Läs mer på sidan 17.

Finn Hellman och Håkan Konstenius vid ett livsfarligt övergångsställe i Hammarby sjöstad. Tillsammans med sina kamrater målade de alternativa övergångsställen som korrigering av tillgängligheten för synskadade.

Foto: Lars Epstein, Pressens Bild.

